

Віткова Валентина Сергіївна

канд. юрид. наук,

доцент кафедри конституційного права

Національний університет «Одеська юридична академія»,

м. Одеса, Україна

ІНСТИТУТ ЕЛЕКТРОННОЇ ПЕТИЦІЇ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ДОСВІД УКРАЇНИ

Конституція України у ст. 1 проголошує, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Серед форм демократії на сьогодні фактична перевага віддається представницькій (репрезентативній) демократії, яка здатна забезпечити найбільш оперативне та професійне вирішення питань, що постають перед державою та виступає гарантією політичної стабільності в державі. Проте загальновідомим є також і те, що одним із найбільш небезпечних недоліків непрямої демократії є так званий «відрив», відсторонення влади від народу. Якщо державна влада не прислуховується до голосу, до волі народу, то наслідком такого процесу у достроковій перспективі є, зокрема, політична криза, що наглядно було продемонстровано в 2013-2014 роках. Сучасні реалії потребують розширення форм безпосередньої демократії, посилення зв'язку кожного громадянина із публічною владою. Саме в таких умовах інститут електронної петиції набуває особливої актуальності.

Особливою формою колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування є електронна петиція [1]. Одна із перша електронних петицій була зареєстрована ще 1999 року в Великобританії, де парламент Шотландії започаткував портал «E-petitioner»; у 2011 році в США було створено веб-сайт «We are the people»; сервіс «збирання ідей» (як було названо інститут електронної петиції) у Фінляндії розміщений на сайті Міністерства державної служби [2, с. 92] та характеризується значною ефективністю. На сьогодні переважна більшість демократичних країн світу. В Україні інститут електронної петиції був запроваджений Президентом України в 2015 році.

Слід зазначити, що на сьогодні чинне законодавство не містить поняття «електронна петиція». Аналіз ч. 3 та 4 ст. 5 Закону України «Про звернення громадян» дає можливість виділити сутнісні характеристики електронної петиції:

а) за **формою** електронна петиція є зверненням;

б) за суб'єктами подання – є зверненням громадян України;

в) за видами суб'єктів – є колективним зверненням;

г) за суб'єктами, яким адресоване звернення – до Президента України; Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування;

д) за формою викладу петиції поділяються на усні та письмові.

При цьому, слід було б зазначити, що не зовсім коректним видається з формальної точки зору виділення «органу місцевого самоврядування» серед суб'єктів, яким адресоване звернення, поряд із Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України з наступних міркувань:

1) перш за все, Закон України «Про місцеве самоврядування» не містить поняття «орган місцевого самоврядування», а оперує поняттям «представницький орган місцевого самоврядування», під яким розуміється виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення (ст. 1);

2) по-друге, ст. 10 Закону України «Про місцеве самоврядування» визначають існування в системі місцевого самоврядування сільських, селищних, міських рад (ч. 1), а також обласних і районних рад (ч. 2).

Таким чином, законодавець поряд із власними назвами органів державної влади поставив видове поняття як однопорядкове, рівнозначне, що не може розглядатись правильним із юридичної точки зору.

Окреме застереження викликає закріплення можливості подання електронної петиції лише громадянами України. Видається, що оскільки електронні петиції подаються із найрізноманітніших питань, які часто мають не політичний, а більше соціальний, культурний, побутовий, екологічний, медичний характер (наприклад, петиція щодо необхідності зареєструвати та відновити єдині ліки від прогресуюче смертельне захворювання – адренкортикальний рак надниркової залози Lysodren (Mitotane) в Україні; петиція щодо введення мораторію на вирубку Карпатських лісів; петиція щодо запровадження спеціальності «195 – реставрація пам'яток нерухомої культурної спадщини», тощо). З цього погляду відсутність у інших категорій населення, що постійно проживають на території України можливості подати електронну петицію може розглядатись як порушення прав і свобод людини.

З урахуванням вищевикладеного, **електронна петиція** може бути визначена як форма електронного звернення фізичних осіб (громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, які мають постійне

місце проживання на території України, у тому числі тих, які тимчасово перебувають за кордоном) до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, представницьких органів місцевого самоврядування, яка подається та розглядається в порядку, передбаченому чинним законодавством.

Громадяни України мають право звертатись із електронними петиціями до визначених Законом України «Про звернення громадян» суб'єктів через: 1) веб-сайт відповідного органу; 2) веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції.

На сьогодні можливим є говорити про необхідність створення більш жорстких норм, що регулюють законодавство у сфері електронних петицій, оскільки аналіз зареєстрованих петицій дає можливість виділити непоодинокі проблеми у зазначеній сфері:

1) тільки на сайті офіційного інтернет-представництва Президента України станом на 04.07.2019 р. зареєстровано 5339 петицій, збір підписів на які триває; при цьому жодна з них на даний час не набрала необхідної кількості голосів, а саме 25 тис.

Це дає можливість говорити одразу про декілька взаємопов'язаних між собою проблем:

а) недостатня поінформованість населення про зміст петиції та строки збору підписів;

б) складність пошуку та віднайдення необхідної петиції серед загальної кількості поданих електронних звернень;

в) фактичне дублювання назв і змісту петицій, що частково зумовлено причинами, викладеними в п. «а» і «б».

2) нелогічність і відсутність сенсу в змісті деяких петицій, по яким проходить збір підписів.

Так, сутність інституту електронної петиції полягає у тому, щоб посилити взаємозв'язок між людиною і державою. Закон встановлює строки, порядок розгляду електронних петицій, порядок надання відповіді на них. Саме тому петиції, які фактично містять ніяких вимог щодо вчинення активних дій владними суб'єктами або містять відкрито неаргументовані вимоги лише уповільнюють роботу цих органів, перевантажуючи їх (яскравим прикладом можуть слугувати петиція, метою якої є лише висловлення подяки колишньому Президенту України; перенесення Адміністрації президента в будівлю цирку, «зробити зарплатню вчителям 4000 дол. США» [3]);

3) незважаючи на те, що п. 3 ст. 23 [1] Закону України «Про звернення громадян» встановлено, що електронна петиція не може містити заклики

до насильства, жорстокості, посягання на права і свободи людини, не видається можливим констатувати, що дана норма реалізується на практиці належним чином. Наприклад, петиція про захист дїйте від сексуального насильства закликає до здійснення хїмічної кастрації як медичного засобу, передбаченого для осіб, які вчинили особливо тяжкий статевий злочин проти дитини; мають поставлений психіатрами діагноз – педофілія.

Електронна петиція є дієвим інститутом демократії, проте подолання наукових і практичних проблем розвитку суспільства в епоху цифровізації необхідно, перш за все, починати із вдосконалення законодавчої бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр> (дата звернення: 04.07.2019).
2. Решота В. В. Електронна петиція як новий інструмент звернення громадян до органів публічної адміністрації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 15(1). С. 91-94.
3. Електронні петиції. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://petition.president.gov.ua/> (дата звернення: 04.07.2019).